

Âdemin Değirmenlerine Karşı Don Kışotluğa Selam!

İnsan, hayvanla üstinsan arasına gerilmiş bir iptir, -uçurum üstünde bir ip. Korkulu bir geçiş, korkulu bir yolculuk, korkulu bir geribakış, korkulu bir ürperiş ve duraklayış. İnsanda büyük olan, onun köprü olmasıdır, erek değil: insanda sevilebilecek olan, onun karşıya geçiş ve batış olmasıdır. Ben, yaşamasını bilmeyenleri severim, meğerki batmasını bileler; çünkü bunlardır karşıya geçenler... Bir sürü ki çobansız! Herkes aynı şeyi ister, herkes aynıdır: başka türlü duyan, deliler evine gönüllü gider. (*Böyle Buyurdu Zerdüşt*)

Nietzsche *Böyle Buyurdu Zerdüşt'te*, insanın hayvan ve üst-insan arasında yer alan; aciz, eksik, utangaç, hilekâr ama bir o kadar da fakara çok büyük bir kalabalığı oluşturduğunu bu nedenle alt edilmesi gerektiğini anlatır. Alt edilecek olan bir başkasından önce kişinin kendisidir Nietzsche'ye göre. Bu nedenle peş peşe birçok ima dolu aforizma ile Nietzsche Zerdüşt'e ses olur, insanı sorgular ve yankılar. Ancak insanı sorgulama ve öğrencilerine tavsiye verme noktasında hep kendinden başlar Zerdüşt:

Zerdüşt adı ne anlama geliyor, sormadılar bana, sormalıydılar: Çünkü o İranlının tarihteki, korkunç benzersizliğini yapan şey, benimkinin tam tersidir... Burada konuşan ne bir peygamberdir ne de din kurucusu denen o güç istemi ve hastalık kırmasıdır. Bağnazın biri değil burada konuşan, vaaz verilmiyor, inanç istenmiyor burada. (Ecce Homo)

Tüm farklı okumalara rağmen Nietzsche'nin efsunlu bir kimliği ve saldırı yarattığı kadar hayranlık uyandıran bir algı biçimi olduğu da aşikârdır. Nietzsche'nin bu çekim gücü insanın kendinden bile gizlediği taraflarını imalarla gözüne sokmasında ve açık bir sorgulamaya çağırmasındadır. Bunu da Zerdüşt kimliğiyle kendinde başlatır Nietzsche ve kendini sorgulayarak insanı tartışır. Bu yüzden, kendini putlaştırabileceklere karşı simge olarak kendisinin imhasının gerekliliğini salık verir evvela. Zerdüşt "Armağan Eden Erdem Hakkında" bölümünde öğrencilere şöyle seslenir: "Artık yalnız gidiyorum öğrencilerim! Siz de gidin, yalnız gidin! Öyle istiyorum ben. Gerçek, size salık veririm: benden ayrılın da Zerdüşt'e karşı koyun! Daha iyisi: ondan utanın! Belki o sizi aldatmıştır" (*Böyle Buyurdu Zerdüşt*). Hakir görmez yığınları ne de yüceltir onları Zerdüşt. Öte bir evrenden bilge, açık ama zaman zaman duymak istemediğimiz bir ses gibidir. Savaşmayı öğütler devamlı. Savaşılacaklardan da kendini dışında tutmaz; hiç kimseye ve hiçbir şeye secde etmeden ama savaştıklarına da saygı duyarak, Senin gibi savaşçı olduklarının kabulüne hürmet et, savaş ama hor görme düşmanını, utandırmadan onları hakkıyla savaşmak gerek diye ses verir Zerdüşt'e Nietzsche.

Ruhunuz ve erdeminiz yeryüzünün anlamına hizmet etsin kardeşlerim: ve herşeyin değeri sizce belirlensin yeniden! Bundan ötürü savaşçı olmalısınız siz! Bundan ötürü yaratıcı olmalısınız siz! ...Savaş kardeşlerim benim! Sizi ben yürekten severim, oldum olası ben sizlerdenim. Ve en iyi düşmanınızım aynı zamanda. Öyleyse size doğruyu ben söyleyeyim. Yüreklerinizin nefret ve hasedini bilirim. Nefret hasedi bilmeyecek kadar büyük değilsiniz siz. Bunlardan utanmayacak kadar büyük olun! Ve bilgi ermişleri olamıyorsanız, hiç değilse bilgi savaşçıları olun. Onlardır bu ermişliğin yoldaşları ve öncüleri. Pek çok asker görüyorum: pek çok savaşçı görebilsem keşke! "Üniforma" diyorlar giydiklerine: üniformanın içindekiler üni-form olmasalar bari!... Kendi düşmanınızı aramalısınız, kendi

savaşınızı yapmalısınız ve kendi düşünceleriniz uğruna! Ve eğer düşünceleriniz yenilirse, yine de dürüstlüğünüz zafer naraları atmalıdır. (*Böyle Buyurdu Zerdüşt*)

Hakkında yapılmış tüm eleştirilere ve düşüncelerine yönelik reddiyelere rağmen doğu düşünce geleneğini ve tasavvuf felsefesini anımsatan ermiş bir insan-ı kâmil figürü gibi belirir aslında Nietzsche'nin Zerdüşt'ü. Kavram olarak bu ermişlik düşüncesini her ne kadar tarihsel tüm anlatıların ve temsillerin dışına çıkarmaya çalışmış olsa da Nietzsche'nin defaatla yinelediği üst-insan fikri kaçınılmaz olarak yüce veya nirvanaya ulaşmış biricik bir insan imgesine karşılık gelir. Ancak, beşeri iradeyi yaratıcının iradesinde eritmek gerektiğini vurgulayan tasavvuf felsefesinin aksine o savaşçı ve sorgulamaktan vazgeçmeyen bireyin neden ve nasıl mücadele etmesi gerektiğini ve her şeyden önce bireyin kendi kendini aşmayı görev edineceği bir öğretiyi anlatır. Bu, salt bireyi merkeze alan, taraflı, bencilce hatta faşizan bir düşünce olarak okunabilir. Böylesi hızlı bir yargılamayla Nietzsche'nin aforizmaları, post-darwinyan bir düşünce şekli olarak ortaya çıkan 'Sosyal Darwinizm'i haksız olarak hatırlatabilir. Çünkü Nietzsche'nin de çağı olan geç on dokuzuncu yüzyıl 'Yeni Emperyalizm' dönemi ile erken yirminci yüzyıl ulusçuluk furçasına denk gelen geniş bir aralıkta, Darwin'in *Türlerin Kökeni*'nde anlattığı 'en güçlü ve iyi olanın hayatta kalması' fikri Sosyal Darwinizm mucitlerinin pek hoşuna gitmiştir. Böylece Darwin'in tespit ve yorumları çarpıtılıp farklı yorumlara adapte edilerek 'faşizan' örgütlenmeler için kullanılmış ve yıkıcı bir düşünce olarak boy göstermiştir. Bu süreç İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar açık temsillerle, sonrasında da örtük olarak sürmüştür.

Bu açıdan bakıldığında kişi kendi kendisinin sermayesidir fikri geç on dokuzuncu yüzyıl burjuva ahlak yapılanmasının refakatiyle kazanç uğruna nerdeyse her şey mubahtır fikrini doğurmuştur. Birey olarak burjuva birey, örgütlenme olarak da erken dönem kapitalist fikir sistematığı meşrulaştırılmıştır. Modern dünyaya doğru, bireyin madde ve hazzı elde edebilmesi için önce rakiplerini yaratması, onlarla mücadele etmesi ve sonra da tiranlaşması öğretilmiştir. Nietzsche'nin Zerdüşt ile öğütlediği insan, insanlıktan soyunup üstinsana dönüşmek için merkeze bireyin aklını, vicdanını ve cesaretini koyduğu ölçüde tekil bir güç sembolü olarak okunup, egoist tanımlamalara indirgenebilir. Çünkü kitlesele bir kurtuluş müjdecisi değildir Zerdüşt'ün anlattığı üst-insan. Aksine tanrılardan ateşi çalacak Prometheus ya da sırlar âleminin kudretine kaniyle talip olan Goethe'nin Faust'unun şeytan Mephistopheles'i dize getirdiği bir 'Deccal' olarak da algılanabilir.

Bu nedenle tasavvuf felsefesinin temel kavramlarından biri olarak insan-ı kâmil mertebesindeki tüm arzulardan arınmış salt bir kul olma fikri, örgütlü ve aşkın bir tümellik olarak, Nietzsche üstinsanının aşkın tekilliğinden ayrılır. Nietzsche'nin tekil, savaşçı ve bilge bir üst-varlıktan ısrarla bahsetmesi; savaşçılığı ve sakinmasızlığıyla hem küstah, hem tanrıtanımaz, hem de saplantılı, hatta zaman zaman akıl hastası 'özel' bir varlık olarak yargılanmasına sebep olmuştur. Belki de Nietzsche bu nedenle istediğini başarmıştır ve dilini anlamadığımız bir hilkat garibesi olarak biricikliğini biz insanlara 'söyletebilmiştir.'

Ancak diğer bir taraftan, Zerdüşt'ün ısrarla dillendirdiği savaşçılığa övgüsü ve kalabalıklar içerisindeki sakinmasızlığı, cesareti ve mücadeleciliği kendi tekilliği içerisinde olumsuz imgelerden sıyrılıp düşünülürse, Nietzsche'nin üstinsan arayışı yel değirmenlerine karşı savaşan bir Don Kişot serüveni olarak da okunabilir. Zerdüşt ve Don Kişot karakterlerinin temel ortak noktaları, imkânsız gibi görünen 'akıl dışı' ya da belki de buna 'akıl üstü' demek gereken bir mücadelenin peşine düşmüş olmalarıdır. Bu noktada, Don Kişot'un çılgın, naif, hayalperest eylemleri, Nietzsche tabiriyle 'biz arada kalmış kalabalık yığınlar' için eğlenceli ve düzen karşıtı inatlaşmalar olarak okunsa da inatlaşmanın

ötesinde bir bütünün parçası olmayan, tekiliği içerisinde kendi bütünselliğini yaşayan temsili bir üst varoluş biçimi olarak da düşünülebilir. Işık Ergüden'in *Hapishane Çağı*'nda ifade ettiği gibi "...yaşamak, her koşulda insan tekinin hayatla girdiği bir angajmandır; burada -iktisadi ve araçsal aklın vaazına karşın- 'kâr-zarar' hesabına yer olamaz (hayat ve doğa olumsaldır), ne 'zarar'a ağıt yakılır ne de acı gösterisi yapılır. Herkesin acısı, herkesin hayatla ilişkisi tekil ve tekiliği içinde indirgenemez ve tümeldir; herkes her an 'ya hep ya hiç' şeklinde davranır; yaşamayı kabullenmek, risk almaktır." Başka bir ifade ile akıl çağı kalabalıkları olarak aklın deliliğine inanmayışımızda veya akıl fukaralığımızı fark edemiyor olmamızda yatıyor galiba bütün sır. Yani, Zerdüşt ve Don Kişot'u düşündüğümüzde onların, Erasmus'un *Deliliğe Övgü*'sündeki bilge deli veya Shakespeare'in bilge soytarıları gibi 'deli bir bilgenin veya bilge bir delinin' ne farkı varsa! bize yaşattıkları akıl tutulmalarıdır. Cervantes'in Don Kişot'ta sorduğu gibi: "**önüne kötülük etme fırsatı çıkmamış kişiye, iyiliğinden ötürü teşekkür edilebilir mi?**" Nazım'a kulak vermeli belki de bu divane gönüller için:

Ölümsüz gençliğin şovalyesi,
ellisinde uyup yüreğinde çarpan aklına
bir Temmuz sabahı fethine çıktı
güzelin, doğrunun ve haklının:
Önünde mağrur, aptal devleriyle dünya,
altında mahzun ve kahraman Rosinant'ı.
Bilirim, hele bir düşmeye gör hasretin halisine, hele bir de tam okka
dört yüz dirhemse yürek, yolu yok, Don Kişot'um benim, yolu yok,
yel değirmenleriyle dövüşülecek.
Haklısın, elbette senin Dulsinya'ndır dünyanın en güzel kadını,
elbette sen haykıracaksın bunu
bezirganların suratına,
ve alaşağı edecekler seni
bir temiz pataklayacaklar seni.
Fakat sen, yenilmez şovalyesi susuzluğumuzun, sen, bir alev gibi
yanmakta devam edeceksin
ağır, demir kabuğunun içinde
ve Dulsinya bir kat daha güzelleşecek.

1947

Nazım Hikmet¹

Körleşme Çağının 'Olmayan' Öznelerine Ağıt

Suç, iktidar hiyerarşisinin tepesinden aşağıya doğru örgütlenirken insan kapatılıyor; yalnızca hapishaneye değil, toplumsallığın her alanına. Ve kapatılmanın gözle görülmeyen, incelikli, muğlâk süreci başlıyor: Ölüm hep var, delilik de uzakta değil. Öznenin dışlandığı bu çağda içerdeki -ve dışarıdaki- ise kendine yol arıyor; kapatılmanın olmadığı, saçmalığın yalnızca insan varlığıyla sınırlı kaldığı bir hayata... (*Hapishane Çağı: Kapatılmış İnsan*)

Geçenlerde bir belgesel kambur doğmuş şişe burunlu bir yunus balığının balinalardan oluşan bir gruba nasıl katıldığından, orada nasıl kabul gördüğünden ve onlarla nasıl iletişime geçtiğinden bahsediyordu. Kambur olarak doğmuş, bu anlamda farklı olan ve bu sebeple kendi türü içerisinde

¹ <http://www.atilim.edu.tr/~abdullah/000nhrdonkisot.html>

kabul görmeyen, dışlanan ve nihayetinde grup hiyerarşisinde kitlesel baskı ile istifaya zorlanan memeli bir hayvanın hikâyesiydi bu. Doğada, kuşkusuz, bu hikâyeye benzeyen başka hikâyeler de var. Darwin'den bu yana hep tartışılmış olan ve bir şekilde artık çoğumuzun aşına olduğu doğal seçim sürecini düşünürsek, dış çevreye uyum konusunda daha elverişli özelliklere sahip canlıların, benzer özelliklere sahip olmayan türdeşlerine göre hayatta kalmaları ve üreyerek türün devamlılığını sağlamaları bakımından doğal bir ayıklanma yoluyla daha şanslı olduklarını söyleyebiliriz. Bu anlamda kendi grubu içerisinde istifaya zorlanan bu yunus için belki biraz iptidai bir söylemle 'kader kurbanı' olduğunu söyleyebiliriz. Türünün devamının taşıyıcılığı anlamında rolünün ne olacağını az çok tahmin edip yine de tam olarak kestiremesek de hayatta kalabilmek için en azından farklı bir ilişkilendirme ve örgütlenme biçimi olarak bu yunusun balinalar arasında alternatif bir yaşam şeklini örneklemesi konumuz açısından özellikle önemli.

Söz konusu insan olunca Nietzsche'nin insan tanımının referansı ile insan aciziyeti, hilekârlığı ve eksikliğiyle kurguladığı doğal seleksiyona alternatif yapay bir insan tasnifinden bahsedebiliriz. Bu bakımdan yapay seleksiyon, insanların canlılar arasındaki etkileşimi manipüle ederek belli bir grup lehinde safları sıklaştırması, taraf olması şeklinde açıklanabilir. Doğal seleksiyonu domine edip, ona yön vererek kendi icadı seçimlerle muhatabın felce uğratıldığı, muhataba saygı duyulmadığı, aksine muhataba sahip olduğu bir ilişkilendirme adıdır yapay seleksiyon. Bu bakımdan Nietzsche'nin öğütlediği 'düşmanın dahi olsa muhataba saygı duy' öğretisinin tam anlamıyla reddiyesidir yapay seleksiyon. 1934 yılında doğup Hitler Faşizmine tanıklık eden ve aynı faşizmin kurbanı olan Ulrike Meinhof, yalnızlığı, muhalifliği ve savaşıyla faşizan bir bezdiriye karşı kaleme aldığı aşağıdaki sözleri tüm insanlık için bir ağıt niteliği taşıırken, yapay seçimi örneklemesi bakımından da özel bir dil barındırır. Ne var ki Meinhof yaşamını sürdürmek için kambur yunus kadar şanslı! olamamış, yapay seçimin kuralları gereği düşünce polislerince tecride, oradan da tarihe hapsedilmiştir. Onun alternatif var olma biçimi de balinaların kucaklayıcılıklarından uzakta düşünsel bir biçim almıştır:

İnsanlar hiçbir şeyin farkına varmadan tüm renkleri tüketsin diye zorladınız onları: Ahududu şurubunu çığ kırmızıya boyadınız, kanser yaptığı kimin umurundaydı, aperatifleri yaldızlı portakal rengine. Zümrüt yeşili, krom sarısı yağlar ve reçellerin zehirli renklerini çocukların midelerine indirdiniz. Delirmiş palyaçolar gibi boyadınız kadınlarınızı bile... Yanaklara pespembe, gözkapaklarına Cezayir moru ve menekşe mavisi, dudaklara zencefil kırmızısı ve karnavalın tüm renklerinde tırnak cilaları: Altın, gümüş, yeşil, turuncu hatta kobalt mavisi bile... Ve beni beyaza zorlayın, çünkü beynim bir sürü renkli kâğıtlar arasında paramparça oldu: Korkunuzun lunapark ve karnavallarının renkli kâğıtları. Evet, çok güvenli görünüyorsunuz ama kocaman bir korku sizi delirtmeye ve katılaştırmaya yetiyor. Bu nedenle her yeri saran renkli neon ışıklarına gereksinim duyuyorsunuz. Ve vitrinler ve sesler ve gürültüler ve radyo ve büyük ses dalgaları her yerde, açık, büyük mağazalarınızda, evlerinizde, arabalarınızda, kafe barlarda, aşk yaparken yatağınızda bile... Sessizliğin korkunçluğuna ise beni mecbur edin... Çünkü siz terörün starısınız tek başınıza ve beyninizle... Çünkü sizin dünyanın dünyaların en iyisi olmadığına dair korkunç şüpheleriniz var... Ama daha da beteri: En çöle dönmüş, en kurumuşu. (Ulrike Meinhof)

Bu anlamda, Nietzsche'nin 'yığınların insanı'nı tam olarak karşılayan, eksik kalınlığının karmaşasıyla kendini alt edemeyen insanın kendini kandırdığı bir zaman öldürmesidir bu yapay mekanizma ve

muhataba eşitsiz bir terazide saygısızca sahip olma girişimi ve tüm doğallığında muhatapla yüzleşememenin korkaklığı ve saygısızlığının adı olmuştur. Yapay seçilimin insani tarafgirliği içinde bir infaz ve imha şekli olmuş, yığınların ezber naralarıyla da devamlılığı sağlanmıştır. Bu anlamda, hayvan ile üst-insan arasındaki yığınları oluşturan Nietzsche insanına ait basiretsizliğin, 'muhatabın kimliksizleştirilmesi' için yapay, tacizkar ve korkak hükümrانlık saplantısına karşılık geldiğini söyleyebiliriz. Bu hükümrانlık paranoyasının yarattığı kimliksizleştirme ve bezdiriyi, hapiste kaleme aldığı şu sözlerle özetler Meinhof:

Bir akvaryumda yelpaze yüzgeçlerimi kaybetmiş, sessizlikte batmamaya çalışan bir Japon balığı gibi çekingenim. Sürekli olarak kusma duygusu hissediyorum. Beynim, odaya süzülen ışığın boşluğunda kafatasımdan kopuyor. Çamaşır makinesindeki deterjan köpükleri gibi yükselen tozların hepsi üzerimde: Onları temizliyorum, yan yana diziyorum... Yeniden üzerime yapışıyorlar... Yoo, hayır! Hayır! Onları durdurmalıyım. Beni delirtmeyi başaramayacaksınız... Düşünmeliyim! Düşünmek! İşte düşünüyorum..Sizi düşünüyorum. Bana bu işkenceyi yapan sizleri düşünüyorum: Sizi, bu akvaryumun kristal camına burnunuzu ezerek dayamış ve beni hapsetmiş olmanın ilginçliğini izlerken görüyorum. Gösteriye bayılıyorsunuz... Direnç göstermemden korkuyorsunuz... Benim gibi olan diğerleri ve yoldaşlarım tasarladığınız güzel dünyayı bozmanın arayışında olduğundan korkuyorsunuz. (Ulrike Meinhof)

Nerdeyse tüm memeli hayvanlarda görülen birlikte yaşama ve birlikte yaşamın kaçınılmaz olarak getirdiği grup hiyerarşisi türün devamlılığı açısından kuşkusuz gerekli. Bu açıdan, hem fizyolojik hem davranışsal farklılıklar beraber yaşayan tüm canlıların grup hiyerarşisi içerisinde yerlerini ve rollerini şekillendirir. Güç, hız, zarafet, hatta fırsatçılık ve leş yiyicilik belli bir türün sürdürülebilirliği açısından gereklidir ve bu özelliklerin en makul ortalamaları ile tüm bireyler grup içinde rollerini üstlenir ve paylarını alır. Bu yüzden güçlü olmalı ve ortalamaı tutturabilmelidirler. Engelli, zayıf veya hasta olan bu minvalde grup dışı kalır ve kalanların ortalama istikrarı ile türün devamlılığı sürdürülür. Ancak, örgütlü çalışma ve tür olarak hayatta kalma şekli şu ya da bu şekilde hep bir liderin rehberliğinde tatbik olunur. İnsan söz konusu olduğunda tüm süreç benzerlik gösteriyor gibi görünse de insan aklının, vicdanının, hürriyetinin ve hepsinin ortalaması olarak çıkardığı sesin, kişinin kendinden başlayarak tüm insanlığın sesinin yankısı olabileceğini düşünürsek, yığın karşıtı, itiraz sesleri tarih boyunca kurgulanmış tüm toplum sözleşmeleri için sorun teşkil etmiştir. İtirazlar tekillikleri içerisinde değer arz etse de sürü sistematığının hiyerarşisi içerisinde öğütölmeye tabi olmuştur. Liderlik gerekli tiranlık ise kaçınılmaz mı sanki?

Bu anlamda, sürü kalabalığı tek bir organizma gibi hareket edip çıkardığı tek tip ayak sesi ve toz bulutu ile liderin hâkimiyetini garantileyecek bir hiyerarşiyi kalabalıklarının uğultusu içerisinde tek ve duyulur hale getirir. Anlaşılacak tek ses artık kralındır ve o sesi gürleştiren de kalabalığın uğultusudur. Başka bir ifade ile uğultunun kudreti ve toz bulutunun göz görmezliğiyle kralcılığa talip olan bireyin sesidir artık tek duyulan. Bu mekanizma artık gücü tabandan alır çünkü taban artık kraldır. Kral çıplak ya da giyinik, görünür ya da görünmez bir şey ifade etmez. Uğultu artık duyulabilen tek ses ve o ses, kral artık var olmasa da kralın hayaletlerine dönüşmüş kralcılarının sesidir. Böylesi bir uğultu yıkanmışlığında sorular duyulmaz, itirazlar da cılız kalır. Kitlesele ayak sesi itiraz sesini öğütömek üzere tasarlanmıştır.

Doğal seçim ve yapay seçim arasındaki farkın vurgusuyla konuyu, evrim bilimi ve tür varyasyonlarının ötesinde 'insan aklının yarattığı' ve doğada örneği olmayan! bir sosyal mekanizmanın nasıl şekillenebildiğini tartışmak için kullanmanın faydalı olacağını düşündüm. Böylece yapay seçimdeki kanun yetkilisinin cesaretinin aslında yığınların cesaretine dönüştüğü ve yığının aslında yığın kaldığı sürece kanun yetkilisinin (kralın) kendisi olduğunu tartışmak mümkün göründü. Bu anlamda doğru bir örnek teşkil etmesi sebebiyle toplum sözleşmelerinin ilk örneklerinden sayılacak Thomas Hobbes'un *Leviathan*'ını düşünmek konunun biraz daha somutluk kazanabilmesi açısından faydalı olur. Çünkü Hobbes *Leviathan*'da ancak yığınların biraradalıklarıyla 'benzer ve ezber' bir hareket silsilesi vasıtasıyla kralın sesinin sahibi ve garantörü olduğunu gösterir. Hobbes 1651'de yayımlanan bu kitapta tanrının buyruklarının ön-kabulüyle doğa yasalarından yola çıkarak ideal bir devlet tasarısından bahseder. Devlet, rejim, toplum, düzen ve anarşi gibi başlıklar üzerinden düşünüldüğünde çok farklı minvalerde tekrar tekrar ve uzun uzun *Leviathan*'ı da diğer ideal olduğu ileri sürülen önermelerle birlikte tartışmak mümkün. Ancak bu yazının bağlamı ve izleği açısından egemenliğin yığınlar vasıtasıyla yeknesak bir temsile nasıl büründüğünü göstermek açısından *Leviathan*'ı düşünmenin faydalı olacağı kanaatindeyim. Özellikle bu eserin iç kapak resmindeki temsili figür dikkat göstermeye değer çünkü bu resim sözleşmenin kendisinin kısa bir görsel özeti gibi çok büyük boyutlardaki bir kralı gösterir ve yakından bakıldığında, bu kralın bedenine eklemlenmiş birçok insandan meydana geldiği görülür.

Kitlesel temsili bir beden olarak bu kralın bir elinde kılıç, diğer elinde de bir meşale vardır. Kanun yapıcının hem rehberliğine hem de kanun uygulayıcılığına işaret eden bu iki sembol kralın hâkimiyetinde kitlenin hem güvenliğine hem de hürriyetine işaret eder. Ancak dev bir vücut içerisinde bireylerin güçleri üzerinden, kralın yargı, yürütme ve yasama mekanizmalarının tümünü temel karar merci olarak kullanıyor olması manidardır çünkü kitle tarafından yine kitle üzerinde bu gücün kullanılıyor olması ayrı ayrı her bir bireyin riskli konumuna ve korku duymasına da sebeptir. Çünkü her yer kral, her yer kralın sesi, gözü ve ezberidir. Tüm bu süreç, belli bir liderin rehberliğinin meşruiyetinin kitlesel olarak tanınıp, tekil pozisyonlar ile benimsenmesiyle sürdürülür. Böylece bireylerin bu bedene kabulü veya reddi ile ilgili meşruiyet de yığınlardan oluşan bu bedenin kralın mührünü kendi araçsallıkları ile tatbik etmeleriyle mümkün olur. Kitle kendini imha etmemek için kitle kalmak zorunda ve kralın sesinin kendisi olarak itirazları ekarte etmek zorundadır ta ki kendisi itiraz eden bir ses olarak kendiyi tanışana kadar.

Beni bu akvaryuma kapatmanızın tek nedeni var... Hayır, sizin yaşamınızı onaylamıyorum. Hayır, sizin şeffaf giysili kadınlarınızdan biri olmak istemiyorum. Cumartesi gecesini, bir restorandaki masanızda çeşitli yabancı menülerle ve budala ama bağırarak müzikle küçük gülücükler, aptal tebessümlerle baştan çıkartan bir kadın olarak sunulmayı istemiyorum. Ve o mahzun ve göz süzen ve bazen deli, öngörüsüz ve aptal ve çocuksu ve ana ve orospu ve aniden sizin hiç eksik etmediğiniz banal bir fıkraya kibarca gülümsemeye kendimi zorlayan biri olmamalıyım. Ah, işte hafif bir hışırtı: Kapı açılıyor, bir gardiyan görünüyor. Ve bana sanki saydammışım ve burada yokmuşum gibi bakıyor. Hiçbir şey söylemiyor, ama elinde öğlen yemeği için getirdiği bir tabak var. Masanın üzerine bırakıyor. Kilitliyor. Yeniden sessizlik. (Ulrike Meinhof)

İtirazı ile bu bütünsellikten ayrı düşen bir ses olarak Meinhof'un bu sözleri bu anlamda hem Nietzsche'nin savaşçı insanını, hem de Cervantes'in Don Kişot'unu bir kez daha karşımıza çıkarır. Bu karşılaşmaların devamlılığının umudunu çok iyi dillendiren Turgut Uyar'ın dizeleriyle noktalayalım: "Bir Yeldeğirmeni niye döner ki? / Ben Don Kişot olsam bunu merak ederdim./ Ama ben yine ben olarak bir Yeldeğirmeni olsam,/ illâ bir Don Kişot'u severdim..."

Ekim 2014
Buca / İzmir

Kaynakça:

Çalışkan, Nurettin. "Tecrit Bir İnsanlık Suçudur": Ulrike Meinhof

http://www.izinsizgosteri.net/asalsayi127/nurettin.caliskan_127.html

Ergüden, Işık. *Hapishane Çağı-Kapatılan İnsan*. İstanbul, Versus, 2007.

Hobbes, Thomas. *Leviathan*. Çev, Semih Lim.6. Baskı: İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2007.

Nietzsche, Wilhelm Friedrich. *Ecce Homo*, Kişi Nasıl Kendisi Olur. Çev, Can Alkor, İstanbul: İthaki Yayınları, 1998. 3. Bölüm, Sf:115. 4. Bölüm, Sf:9

Nietzsche, Wilhelm Friedrich. *Böyle Buyurdu Zerdüşt*. Çev, O. Turan Oflozoğlu, İstanbul: Cem Yayınevi, 1998. Sf:29, 94, 63.